

№ 23 (844)
Чэрвень 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

☞ **Згадкі: Уладзімір Федасеенка, Васіль Быкаў –**

стар. 2, 3

☞ **Талака: пакінуць па сабе добрую памяць –**

стар. 4

☞ **Сцэнар: Купалле ў дзіцячым летніку –**

стар. 7

Падзяка гледачам, в. Селішча (2009 г.)

Пра гісторыю і традыцыі вёскі чытайце на стар. 6

Нам пра нас

Алесь СІМАКОЎ, краязнавец, куратар калекцыі па беларуска-амерыканскіх сувязях, г. Гомель: «Рухацца да краязнаўства сусветнага ўзроўню»

сярод іх і такія з «КГ»: «Сенсацыя ў сусветным краязнаўстве» (2006, № 37, кастрычнік), «Сусветны дзядзінец» (2004, № 42, лістапад; 2005, № 2, студзень; 2005, № 20, май; 2006, № 36, верасень).

Так, «КГ» магла б быць больш актыўным форумам для тых, хто хацеў бы расказаць мікрагісторыі, што звязваюць мясцовасці, вёскі і нават асобныя ўстановы Беларусі і самых аддаленых краінаў! Тут маецца на ўвазе «мясцовая гісторыя» (local history) як універсальна і як адметнасць. Пры гэтым кожны раз пажадана прысутнасць у сюжэце беларускай дзяспары – гэта павышае ККД матэрыялу.

Аляксандр Зорын, супрацоўнік музея археалогіі ў Кур-

ску (у гэтага горада – праграма супрацоўніцтва з Гомелем), вельмі блізка нам тым, што вывучае сувязі (найперш войны) рускіх і асабліва сваіх землякоў-куранаў з тлінкітамі – так жа, як мы – стасункі беларусаў з тлінкітамі на іх радзіме на поўдні Аляскі і ў дзяспары на эскімоскім востраве Кадзьяк і ў Сан-Францыска. Зорын напісаў кнігу і пра «лісоўчыкаў», якія нярэдка з'яўляліся і ў іх мясцінах. Як вядома, Аляксандра Лісоўскага і яго коннікаў называлі польскімі або літоўскімі канкістадораў. Такім чынам мы арганізоўваем матэрыял, і гэта робіцца часткай гісторыі «Індзейскай сцэжкі праз Беларусь».

У свой час нас прыцягвала «перспектыўнае» па гучанні прозвішча аднаго маскоўскага аўтара – спецыяліста па Андскім рэгіёне, па кечуа, з веданнем мовы – Зубрыцкі. У ліставанні з ім у 1990 г. абмяркоўвалі і «крос-культурнае» (крос-краінавае) краязнаўства (г.зн.: знайсці агульнае паміж мясцовасцямі ў Беларусі і, скажам, у «Indian county», у рэзервацыях ЗША, Канады і ажда Вогненнай Зямлі, дзе мы ведаем усіх дзякуючы «Сыну вады» Янкі Маўра).

Адным з жаданняў краязнаўцаў з'яўляецца аб'яднанне ў таварыства. Хаця з арганізацыйнага боку спробы

аб'яднаць індзейнастаў можна прызнаць няўдачай, але ёсць важны элемент упартасці і рамантызму; і краязнаўцы, якія дагэтуль не змоглі арганізавацца не толькі на практыцы, але і проста фармальна, таксама прыклад таго ж, з той розніцай, што маюць ужо свой аўтарытэтны, дзейсны, тэхнічна дасканалы орган – «КГ». І беларускае краязнаўства – гэта не прыгожая «выдумка», што братэрства з апачамі можа мець практычны сэнс (мы звязваліся з усімі плямёнамі апачаў і маем ад гэтага толькі эмацыйнае задавальненне). На старонках «КГ» трэба гаварыць пра рэальнае арганізацыйнае аб'яднанне – такое, калі краязнаўцы, якія сутыкнуліся з медыцынскімі, стыхійнымі і тэхнічнымі бедствамі, адразу цэнтралізавана мелі б падтрымку ў захаванні калекцыяў. Бо далёка не ўсе матэрыялы і не ад усіх могуць лёгка прыняць мясцовыя музеі і бібліятэкі.

Каб можна было эфектыўна карыстацца матэрыяламі, рабіць на іх дакладныя і хуткія спасылкі, патрабуецца бібліяграфічная група краязнаўцаў у «кулуарах» «КГ». Ёсць сэнс друкаваць і кантактны адраснік, прынамсі, адрасы найбольш актыўных членаў супольнасці і каардынатару, якія могуць паведамляць па за-

пытах патрэбныя кантакты па рэгіёнах, звесткі па тэматыцы даследаванняў, што вядуцца. Адраснік краязнаўцаў – каб лёгка было рабіць інфармацыйныя запыты; метадычная ўзаемадапамога, удасканаленне краязнаўчай метадыкі.

Можна шмат гаварыць пра «тэхніку» газеты, напрыклад, магчымыя эксперыменты са шрыфтам (вельмі зручны для вачэй вялікі шрыфт мог бы і змяняцца з мэтай больш рацыянальна выкарыстаць нятаную паперу). Але найперш варта пажадаць больш мэтазонакіраванай падтрымкі з боку дзяржавы і грамадскасці, якая, па ідэі, павінна не змяняцца, а наадварот узрастае ў працэсе сталення і павышэння якасці інстытутаў і індывідуумаў.

Разам з «Нашым словам» я сапраўды назваў бы «КГ» адной з самых рамантычных газет Беларусі. Падпіска на «КГ», вядома, – святая справа. Не падабаецца заўчаснае спісанне гэтага выдання, хаця ведаю і прыклады, калі некаторыя бібліятэкі захоўваюць усе падшыўкі. Як праваслаўныя хрысціяне заклікаюць не знішчаць публікацыі са свяшчэннымі тэкстамі, так і краязнаўчыя тэксты заслугоўваюць захоўвання і перадачы нашчадкам у арыгінальным папяровым выглядзе.

Сябры, зусім няшмат часу застаецца да заканчэння падпіскі на «Краязнаўчую газету» на 2-е паўгоддзе 2021 года. Звяртаемся да кожнага – падпішыцеся самі і парэкамендуйце падпіскаца іншым, па магчымасці падпішыце некага яшчэ. Давайце шырыць сябрыну краязнаўцаў!

Будзем памятаць мы...

Патрыёт і пісьменнік Уладзімір Федасеенка

95 гадоў таму, 22 красавіка 1926 года, нарадзіўся беларускі пісьменнік, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, ураджэнец жлобінскай зямлі, ганаровы грамадзянін горада Жлобіна Уладзімір Канстанцінавіч Федасеенка.

Ён быў патрыёт Радзімы. У 1941 годзе, калі на нашу зямлю прыйшоў вораг, узяў у рукі зброю. А было Уладзіміру тады ўсяго 15 гадоў. Спачатку ён дзейнічаў у падполлі, а потым далучыўся да партызанаў. У канцы 1943 года, перад самым злучэннем партызанскіх атрадаў з рэгулярнымі часцямі Чырвонай Арміі юнак быў паранены. Так закончылася для яго вайна. Ды і было яму ўсяго 17 гадоў. Тым не менш Уладзімір за праўленую мужнасць у барацьбе з захопнікамі ўжо меў высокую баявую ўзнагароду – ордэн Чырвонай Зоркі, пазней быў адзначаны ордэнам Айчыннай вайны I ступені, медалімі «Партызану Айчыннай вайны» I і II ступеняў.

Барацьба з нямецка-фашысцкімі акупантамі стала асноўнай тэмай літаратурнай творчасці пісьменніка. Пры гэтым яго раманы «Дубовая града» (1965), «Віхры на скрыжаваннях» (1970), «Пасля смерчу» (1975) па сваім змесце глыбока аўтабіяграфічныя. У 1999 годзе убачыла свет яшчэ адна кніга У. Федасеенкі – роман «Мутныя росы». Гэта – апісанне жыцця аднаго пакалення людзей, землякоў аўтара, якія балюча ўспрымалі гібель роднай прыроды.

Не стала гэтага мужана чалавека 3 студзеня 2018 года.

Згаданыя факты з жыцця і творчасці У. Федасеенкі больш-менш вядомыя прыхільнікам яго творчасці і аматарам гісторыі Гомельшчыны. А вось далёка не ўсе ведаюць, што вобраз пісьменніка і патрыёта прывабліваў вядомых мастакоў. Так, вялікі яго партрэт напісаў заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР, сябра Саюза мастакоў СССР Мікалай Кірылаў (1930–2007), які ў свой

Партрэт Уладзіміра Федасеенкі.
Мастак Мікалай Кірылаў

час працаваў галоўным мастаком Беларускага дзяржаўнага музея Вялікай Айчыннай вайны, ведаў многіх ветэранаў. Гэты партрэт мастак у 2000 годзе падарыў Жлобінскаму гісторыка-краязнаўчаму музею. Сёння ён упрыгожвае адну з выставачных залаў.

Другі партрэт У. Федасеенкі напісаў (алоўкам) яго зямляк, сябра Беларускага саюза мастакоў, Саюза пісьменнікаў Беларусі, Міжнароднага саюза пісьменнікаў і майстроў мастацтваў,

Партрэт Уладзіміра Федасеенкі.
Мастак Генадзь Говар

ганаровы грамадзянін Жлобінскага раёна Генадзь Говар (1945 г.нар.). Гэта карціна захоўваецца ў Жлобінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Н.К. Крупскай.

Мікалай ШУКАНАЎ,
краязнавец, г. Жлобін

На тым тыдні...

Ратуемся спадчынай

✓ **8 чэрвеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі Канстанціна Цыбульскага «**Я застаюся тут**». Аўтар – паэт-песеннік, ураджэнец Маладзечаншчыны, выдаў шэраг зборнікаў паэзіі і песень. Новая кніга убачыла свет у выдавецтве «Беларусь» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Вершы прасякнутыя яднаннем з родным бацькоўскім кутком, любою да краю, дзе нарадзіўся, да яго непаўторнай прыроды. Пад час сустрэчы адбылася гутарка з аўтарам. Аб падрыхтоўцы зборніка распавяла вядучы спецыяліст выдавецтва «Беларусь» Анжэла Садоўская. Выступілі на імпрэзе народныя артысты Беларусі У. Яцкевіч, артыст Белдзяржфілармоніі А. Балотнік, салісты эстрады А. Саванец, Д. Хмяльніцкая, В. Альшанская, артыст В. Канякін, народны ансамбль «Пліса» і арт-група «Золотая мельница».

Фота з сайту naby.by

✓ **9 чэрвеня** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» прайшоў адкрыццё выставы дзіцячых працаў «**О, край родны, край прыгожы...**». Яе арганізавалі Ждановіцкая спецыяльная агульнаадукацыйная школа-інтэрнат сумесна з мастацкай галерэяй «Універсітэт культуры». Мэтаю выставы з'яўляецца знаёмства гледачоў з творчасцю дзяцей з парусненнем сляху. У экспазіцыі прадстаўлены працы навучэнцаў старэйшай узроставай групы студыі выяўленчага мастацтва «Фарбы» школы-інтэрната, выкананыя алеем і гуашу. Аўтары перадаюць прыгажосць роднай прыроды, яе ўнікальнасць і значнасць.

Дзеці з абмежаванымі магчымасцямі ярка ўспрымаюць наваколны свет. Свае назіранні і пачуцці яны імкнуча перадаюць у карцінах. Студыя

выяўленчага мастацтва вырашае важную задачу – дае магчымасць асаблівым дзецям дэманстраваць сваю творчасць і бачыць эмоцыі гледачоў, адчуваць сябе паспяховымі і больш упэўненымі.

Пабачыць дзіцячыя працы можна па 21 чэрвеня.

✓ У Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі **10 чэрвеня** адбылася прэзентацыя кнігі Тамары Габрусь «**Драўляныя хрысціянскае храмабудаўніцтва Беларусі**». Удзел бралі прадстаўнікі Прэзідыума НАН Беларусі, супрацоўнікі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, Інстытута гісторыі, Інстытута філасофіі, Інстытута фізікі НАН Беларусі, Рэспубліканскага выдавецкага дома «Беларуская навука», рэдакцыяў часопісаў «Роднае слова» і «Наша вера».

Даследаванне прысвечанае ўнікальнаму культурнаму феномену – драўлянаму сакральнаму дойлідству Беларусі, складанасці яго гістарычнага лёсу і мастацкай адметнасці. Разглядаюцца помнікі драўлянага храмабудаўніцтва розных хрысціянскіх канфесій як агульная культурная спадчына беларускага народа, прапануецца новая мастацтвазнаўчая сістэматызацыя і класіфікацыя храмаў паводле іх архітэктонікі і канцэпцый формаўтварэння. Для навуковага аналізу прыцягнутыя як існуючыя помнікі, так і вядомыя паводле дакументальных архіўных крыніцаў. Акрэслены самабытныя эстэтычныя і канструкцыйныя прыёмы, звязаныя з этнічным жыллёвым і крапасным будаўніцтвам, рознабачковыя рэлігійна-семантычныя каноны і мастацка-стылявыя ўплывы. Адзначаны рэгрэс нацыянальных традыцыйў драўлянага храмабудаўніцтва Беларусі ў часы Расійскай імперыі, савецкі і постсавецкі перыяды, адлюстраваны перспектывыныя магчымасці творчага выкарыстання нацыянальнай будаўнічай традыцыі ў сучаснай сакральнай архітэктурцы. Кніга ўтрымлівае вялікую колькасць сучасных і архіўных фотаздымкаў, планаў і рэканструкцыяў збудаванняў. Выданне адзначанае дыпломам другой ступені Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі: Залаты фаліант» у намінацыі «Навука і веды».

✓ У Гарадской мастацкай галерэі твораў Л. Шчамялёва **9 чэрвеня** ў рамках рэспубліканскага фестывалю мастацкай фатаграфіі Беларускага саюза мастакоў «**МОСТ-21**» прайшоў адкрыццё персанальнай выставы «**Равнодзствіе**» Уладзіміра Суцягінна.

Ужо больш за 35 гадоў У. Суцягін фіксуе архітэктурныя і прыродныя помнікі Беларусі. За гэты час сабраны ўнікальныя архіў, дзе ёсць здымкі Крэва, Гальшанаў, Ружанаў, Заслаўя ды іншых адметных месцаў краіны. Фотапрацы майстра не падаюцца бязлюднымі, заўсёды адчуваецца прысутнасць чалавека. Раўнадзвенства – час года, калі даўжыня дня і ночы аднолькавыя. Нездарма гэтае паняцце стала назваю і асноўным матывам выставы. На ёй дэман-

струюцца больш за 25 арыгінальных срэбра-жэлацінавых адбіткаў, зробленых уручную. Працы нагадваюць, што ў кругавароце падзеяў дзень абавязкова зменіцца ноччу, але праз некаторы час цемра сыдзе і мы зноў пабачым святло.

Пабачыць фотапрацы можна па 11 ліпеня.

✓ **3 9 чэрвеня** ў Гарадской мастацкай галерэі Л. Шчамялёва працуе выстава дзіцячых працаў «**Мы разныя – мы вмісте**», прысвечаная Сусветнаму дню бежанцаў. Больш за 1500 графічных і жывапісных твораў аб бежанцах бралі ўдзел у аднайменным традыцыйным рэспубліканскім конкурсе дзіцячых працаў. Яго арганізатарамі выступілі Прадстаўніцтва Вярхоўнага камісара ААН па справах бежанцаў у Рэспубліцы Беларусь, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Эврыка» г. Мінска. На выставе дэманструюцца больш за сто найлепшых працаў, адабраных журы.

Пабачыць іх можна па 20 чэрвеня.

✓ **10 чэрвеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылося адкрыццё выставы графікі і жывапісу Усевалада Швайбы «**Міфы**». Экспазіцыя раскрывае чароўны і ўнікальны свет мастацкіх вобразаў мастака, знаёміць з спецасабіваасцю яго тэхнічнымі філасофскіх вынаходак, якія вельмі індывідуальна і характэрна складаюць непаўторную мазаіку зместу, сімвалаў, асобаў і формаў.

Выстава будзе працаваць да 15 верасня.

✓ **14 чэрвеня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь прайшоў адкрыццё музейнага праекта «**Май Данцыг. Унутры ідэі**», што складаецца з дзвюх частак (аднайменнай выставы і фотавыставы «Горад, які змяняецца»). У праекце бяруць удзел Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Беларускі саюз мастакоў. Прадстаўлены асабістыя побытавыя рэчы мастака, прадзейныя інструменты, экспануецца ўнікальны сямейны фотаархіў, фотаздымкі з калекцыі Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі.

У 2019 г. дачка мастака, Ала Данцыг, перадала Нацыянальнаму гістарычнаму музею калекцыю прадметаў – асабістых рэчаў яе бацькі (палітры, эцюднікі, фотаапараты, мастыхіны, пэндзлікі і інш.).

Фотавыстава «Горад, які змяняецца» з дапамогай архіўных фотаздымкаў з калекцыі музея даасць магчымасць пабачыць этапы будаўніцтва горада, працаваць за яго змяненнямі ад заканчэння Вялікай Айчыннай вайны і да пачатку 1970-х гг.

Скарыстаная інфармацыя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі, Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Музея гісторыі горада Мінска, мастацкай галерэі «Універсітэт культуры»

Васіль Быкаў у Слоніме

У 1960 – 1990-я гады народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў не раз бываў у Слоніме. Ён сябраваў са слоніміскімі літаратарамі Алегам Лойкам і Анатолем Іверсам.

най вайны, перад службай на Далёкім Усходзе, Васіль Быкаў служыў у Слоніме. А жыў ён у Альбярціне (цяпер мікрараён Слоніма). У сваёй кнізе ўспамінаў «Доўгая дарога дадому» пісьменнік прыгадвае: «...на гэты раз паехаў далей – у Слонім. У свеце пачыналася шырока-маштабная халодная вайна з перспектывай перарасці ў гарачую,

і пятнаццаць гадоў прарабіў на смалакурні ў лягасе...». А яшчэ пра А. Іверса В. Быкаў сказаў: «Анатоль Іверс шмат дзясяткаў гадоў сумленна і мужна працаваў на карысць свайму народу і яго літаратуры».

У роднай сястры пісьменніка Алега Лойкі Людмілы Антонаўны захоўваецца кніга Васіля Быкава «Адна ноч», што была надрукаваная ў 1965 годзе. У 1971 годзе Васіль Уладзіміравіч чарговы раз гасціў у доме Лойкаў у Слоніме. Пляменніцам Алега Антонавіча Вользе і Ганне ён на памяць падпісаў кнігу. Аўтограф быў напісаны на рускай мове: «Оле и Ане с уверенностью, что всё у них устроится хорошо. Потому что хорошим должно быть хорошо. Автор В. Быков. 15.5.71».

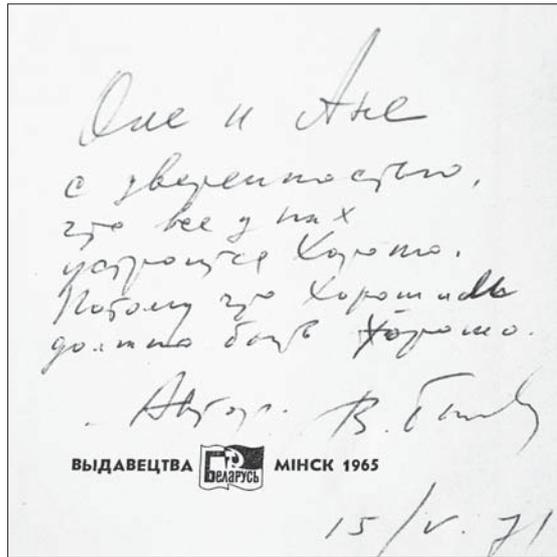
Дарэчы, у першыя павенныя гады Другой свет-

спатрэбілася болей вайска. Слонімская брыгада разгортвалася ў дывізію, без артылерыста лейтэнанта Быкава абысціся было немагчыма. Армію знайшоў амаль той самай, якую пакінуў два гады таму. Усё тое ж бязладдзе, нагятанне небяспекі з Захаду, нястача ўсяго матэрыяльнага – ад транспарту да шынялёў. Да паловы зімы хадзіў у ватойцы з прыштытымі афіцэрскамі пагонамі на плячах. І незвычайны нават у гады вайны рожым сакрэтнасці. Усе статуты,

інструкцыі, загады былі засакрэчаныя. Калі для заняткаў патрэбна было якое настаўленне, а яно патрэбна было кожны дзень, трэба было ўранку атрымаць яго пад распіску ў сакрэтнай частцы, а ўвечары здаць. Узнікала шмат блытаніны, і некалькі афіцэраў пагарэлі на тым. Адзін наш камбат, каб кожны раз не бегаць у штаб па статус, што-нішто выпісаў з яго ў свой блакноцік, які затым згубіў на занятках у полі. Праўда, блакноцік не быў зарэгістраваны, і камбат асабліва не турбаваўся. Але ж трэба так здарыцца, што яго знайшоў на ўзлеску калгаснік і зрабіў, як ён думаў, добрую справу – у кірмашовы дзень адвёз блакноцік у Слонім. Там вельмі хутка вызначылі, каму ён належыць, і праз месяц з камбата знялі пагоны...».

Усю зіму Васіль Быкаў прабыў у Слонімскай дывізіі, жыў у нейкай бабкі ў Альбярціне. «Кожны дзень – палявыя заняткі, у мароз, дождж і сцюжу, зіма выдалася сцюдзёная. Нарэшце – чаканая вясна, прыгрэла сонца...», – пісаў далей аўтар «Доўгай дарогі дадому». Хутка ён пакінуў Альбярцін і атрымаў новы загад – паехаў служыць на Далёкі Усход...

Сяргей ЧЫПРЫН,
г. Слонім

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛТАРСЬ» МІНСК 1965

3-пад музейнага шкла

Апошні нумар перад пачаткам вайны...

У фондах музея-сядзібы «Пружанскі палацк» захоўваецца вялікая калекцыя друкаваных выданняў – ажно 527 адзінак. Сярод іх – часопісы, газеты, кнігі, падручнікі, брашуры і інш. Зусім нядаўна калекцыю папоўніў яшчэ адзін цікавы прадмет – газета «Известия» за 21 чэрвеня 1941 года. Газета, што была выдадзеная за дзень да пачатку вайны... Такі каштоўны экспанат быў перададзены палацку вартульніком музея Сяргеем Каробкам.

Пра што ж пісала ў гэты апошні мірны дзень газета? Давайце разам пачытаем суботнюю «Известия» № 145 (7521).

Першая старонка змяшчае Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Прывітанне ад Прэзідыума Вярхоўнага Савета РСФСР і ад Савета Народных Камісараў РСФСР у сувязі з 20-годдзем Марыйскай АССР.

Вялікі артыкул прысвечаны студэнтам і школьнікам, якія выказалі жаданне працаваць пад час летніх канікулаў на фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах. На першай і другой старонках апубліка-

ваная зводка аб ходзе сяўбы яравых па Савецкім Саюзе.

Другая старонка газеты прысвечаная пераважна міжнародным падзеям. У асноўным, гэта войны, што палыхалі ў розных канцах зямлі: у Сірыі, Кітаі, Афрыцы, Заходняй Еўропе.

Трэцяя старонка змяшчае апавед пра жыццё Чырвонай Арміі, пра становішча на машынна-трактарных станцыях.

На апошняй старонцы размешчаныя артыкулы аб культурных падзеях: выдавецтва новых кніг пісьменнікаў Львова, радыёкампазіцыя «Тарас Бульба», спаборніцтва на першынства СССР па шахматах і шашках. Тут жа размешчаныя афішы маскоўскіх тэатраў і прапануюцца пецэўкі ў санаторыі. Вядзецца набор у вышэйшыя навучальныя ўстановы, праводзяцца розныя конкурсы і выставы.

У тую суботу мірныя жыхары Савецкага Саюза займаліся сваімі звычайнымі справамі. Гэты дзень быў рабочым, таму ўвечары людзі ўжо спадзваліся на выхадны, калі яны змогуць схадзіць у кіно, з'ездзіць

на прыроду ці на рыбалку, пасядзець дома і пачытаць кнігу. У суботні вечар жыццё ішло сваім парадкам: людзі гулялі ў парках, займаліся спортам, слухалі музыку, глядзелі спектаклі і складалі планы на будучыню, у той час, як на заходнім беразе Буга поўным ходам ішла падрыхтоўка да ўварвання. Савецкія людзі і пудумаць не маглі, што заўтра іх жыццё падзеліцца на два перыяды: да 22 чэрвеня і пасля.

З успамінаў: «21 чэрвеня 1941 года ў нас быў выпускны вечар, мы скончылі вучыцца ў школе. Надыходзіла развітанне з юнацкасцю, цяпер кожны з нас мог заняцца той прафесіяй, якую любіць, якой хоча прысвяціць усё жыццё. Так што свята было вельмі вясёлым, радасным, мы ўсе былі вельмі прыгожыя, мы надзелі самую прыгожую сукенкі. Танчылі доўга, шпацыравалі на прыродзе. Тут мы лавілі рыбу, варылі

юшку, збіралі суніцы, гулялі ў футбол, валілася на траве, марылі пра будучыню і фантазавалі».

А на наступны дзень, у нядзелю 22-га, па Усесаюзным радыё будзе выступаць Вячаслаў Малаў таў з важным і пазапланавым паведамленнем...

Марына КАЎТУНОК,
галоўны захавальнік фондаў
музея-сядзібы
«Пружанскі палацк»

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

«У снах побач з тымі, хто застаўся на вайне»

Старыя фотаздымкі... Жаўтавата-чорныя, з хвалістымі бакамі. На адвароце абавязкова што-небудзь напісана сінім чарнілам: дата або пажаданне. Такія фотаздымкі заўсёды разглядаеш з асаблівым хваляваннем. Ёсць яны і ў нас. На іх – мой прадзед, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, Станіслаў Паўлавіч Лотыш.

Нарадзіўся ён 9 мая 1921 года ў вёсцы Латышы. А даўней вёска называлася Рашатова. Прадзед расказваў, што ў свой час пан Пілсудскі перайменаваў яе ў Лотышы, можа, таму, што амаль усе тут мелі прозвішча Лотыш.

Яго маці памерла адразу пасля родаў. Ён быў самым меншым у сям'і, як у народзе кажуць «паскрэбак». У дзевяцігадовым узросце Стася адправіў у суседнюю вёску Перавоз павіць кароў да позняй восені. І толькі калі выпадаў першы снег, прыезджаў бацька і забіраў хлапчука. За гэта з ім расплачваліся хлебам. Так у штодзённай працы прайшло дзяцінства. Затым памёр бацька. Стася забрала да сябе ў сям'ю сястра Ганна. Жылі хоць у штодзённай цяжкай працы, але дружна. Ніхто не папракаў кавалкам хлеба, бо Стася вельмі любіў сям'ю сваёй сястры.

Пачалася вайна. За два яе гады колькасць жыхароў вёскі скарацілася больш як на трэць. У вёску пачалі наведвацца партызаны. У час аднаго такога візиту мой прадзед папрасіўся ў лес. Яго залічылі ў атрад імя В.П. Чкалава. Як пісаў у сваёй кнізе М.Я. Усаў пра Стасю, «людзі хвалілі яго за працалюбства і тактоўнасць». У атрадзе любілі і называлі ласкава «Стасікам». Так пачалося партызанскае жыццё ў брыгадзе імя Суворова. «У Падсвіллі, Плісе, Галубічах стаялі нямецкай гарнізоны, – расказваў прадзед, – У

асноўным вялі «рэйкавую вайну». Толькі падкінуць нам – і выходзім на чыгунку з Глыбокага на Полацк: рэйкі ўзрывалі, масты. Калі гаварыць асабіста пра мяне, то я толькі некалькі разоў прымаў удзел. У адной з іх быў паранены. Нам (сямі чалавекам) далі заданне падарваць паравоз, што павінен ісці з Падсвілля. З Бажоў і пайшлі на чыгунку. У мяне быў ручны кулямёт Дзегцярова. Алу чамусьці ў гэтую ноч не ішоў паравоз. Таму вырашылі вярнуцца ў Бажкі пераначаваць, а наступнаю ноччу зноў на чыгунку. Але як задумалі, не атрымалася. З Бабруйшчыны ішлі немцы і паліцаі, мусіць, нехта выдаў, што мы знаходзімся тут. Завязаўся няроўны бой, і мы пачалі адыходзіць у лес на Воства. І тут мяне дастала кулямётная чарга. Я зваліўся ў канаву. Гэта заўважыў Іван Клячок. Выцягнуў мяне, узваліў на сані і што сілы пагнаў каня. Так я застаўся жывым. Затым мяне, цяжка параненага, на самалёце (у нас быў свой партызанскі аэрадром) адправілі за лінію фронту ў шпіталь.

Калі падлячыўся, накіравалі ў 23-і полк 51-й дывізіі Першага Прыбалтыйскага фронту. Трапіў у палкавую разведку. Служба там не была лёгкай, бо быў у групе захопу. Вызваляў Полацк, Ветрына, Латвію, Літву. Пра дрэннае не думаў, калі адпраўляўся браць «языка». Падпаўзілі з сябрам да нямецкай траншэі. Той не заўважыў, што на брустверы цягнуцца ледзь бачны праводок – падыходы былі замінаваныя – і зачэпіў яго. Выбух. Мяне адкінула ажно ў нямецкую траншэю. Свайму сябру я абавязаны жыццём. Ён мяне ледзь жывога дацягнуў да сваіх».

Дзевяць доўгіх месяцаў змагаліся ваенныя ўрачы за жыццё майго прадзеда. Выжыў, але з арміі камісавалі. Вярнуўся дадому, а родную вёску ў час

блакады 1944 года гітлераўцы спалілі. Усю сям'ю – швагру, цяжарную сястру і трох іх сыночкаў – расстралілі. У час блакады яны хаваліся ў бункеры на балоце, але найшоўся здраднік, паказаў тую схованку фашыстам...

Мой прадзед узнагароджаны ордэнам Славы III ступені за ўдзел у аперацыі «Баграціён», медалямі «За адвагу», «За баявыя заслугі», «За перамогу над Германіяй».

Будучы чалавекам працалюбным, прадзед не мог сядзець без справы, заўсёды што-небудзь рабіў. Ніколі не сумаваў, быў з гумарам. Часта да яго наведваліся вучні, прадзед расказваў пра вайну, граў на балалайцы. На ўсе святы наша сям'я збіралася ў яго хаце. Гэта была традыцыя. Песні, частушкі пад балалайку – здавалася, ім не будзе канца.

Здаецца, усё добра: выраслі дзеці, ёсць ункі і праўнукі. Бачыш, як яны падростаюць. Аднак стаў дрэнна чуюць, пачаў пагаршацца зрок, акулеры не дапамагалі... І зноў аперацыя ў Віцебску. Яна мала што змяніла. Але мой прадзед не сумаваў. Прасіў, каб яму нарыхтоўвалі лыка, і ён плёў кошыкі. Вялікія кашы, каб насіць сена, сярэднія – для агародніны. А маленькія – для ягадаў. Часам у яго пыталіся: навошта так многа? Адказваў: «Можа, каму-небудзь спатрэбяцца».

Яны і цяпер у нас ёсць. Прадзед ужо няма шэсць гадоў, а яго кошыкамі мы карыстаемся і сёння.

Гэты верш я прысвяціла свайму прадзеду.

Маленькі кавалчак свінца
У прадзеда майго захаваўся.
Каб той напамін пра вайну
На доўгія гады застаўся.

Асколак ад гранаты трапіў у нагу,
Калі ішоў на заданне.
І я ніяк зразумець не магу,
Адкуль прыйшло ўратаванне.

Ён быў разведчыкам у партызанах,
Удзельнікам шматлікіх перамог.
Адзін з тых, хто выжыў у баях.
Напэўна, у гэтым дапамог яму Бог.

Ішлі гады, але не зажывалі раны,
Вайны суровую адметку несучы.
І не старэе памяць Ветэрана,
Сяброў імяны ў сэрцы несучы.

Няхай яму ўжо даўно за дзевяноста,
Няхай нясе зямля ледзь-ледзь,
Няхай і жыць зусім няпроста –
Ды душа байцоўская жыве!

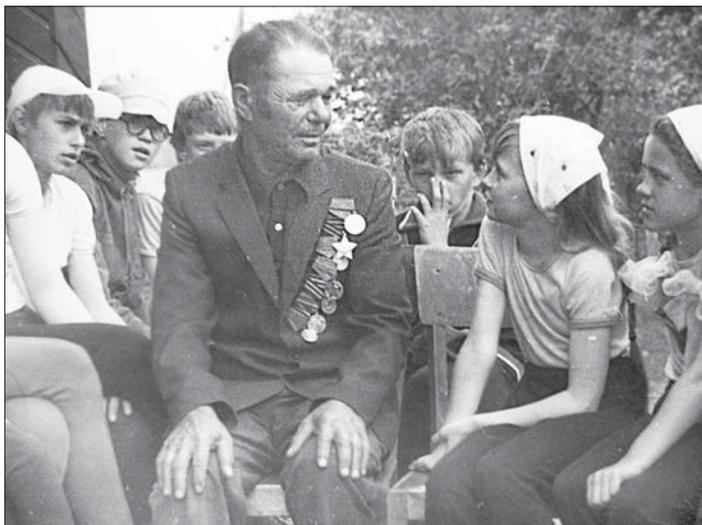
Няхай твар у глыбокіх маршчынах,
Нібы поле, што ўзаралі па вясне.
Поўны сілы і мужнасці ў снах
Побач з тымі, хто застаўся на вайне.

А на твары ў прадзеда ўсмешка
І заўсёды добры гумар з ёй,
А ў руках яго балалайка,
Калі сумава, дык грае на ёй.

На грудзях у яго ўзнагароды
За мужнасць, смеласць і адвагу,
За тыя страшныя паходы,
За вернасць Айчыне і павагу.

Вялікі дзякуй, мой любімы прадзед,
За дзяцінства светлае маё.
Паклон вам нізкі, дарагія ветэраны,
За наша мірнае жыццё!

Паліна ПАСЮК,
вучаніца 8 «А» класа, Глыбоцкі раён
Кіраўнік: Таццяна Іосіфаўна Пасюк,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры

Даследуюць школьнікі

Вёска Селішча ў гісторыка-культурнай прасторы Мядоцчыны

Зберагаем памяць

Вывучэнне гісторыка-культурнай спадчыны краю, дзе ты нарадзіўся і вырас, дзе жыўць твае бацькі, дзе караніца твай род – пачэсны абавязак кожнага грамадзяніна краіны, кожнага сына ці дачкі Бацькаўшчыны. А калі гэтую святую справу працягнуць пасля нашых дзеці – можна быць упэўненымі, што застануцца ў вяхах духоўныя багаці, створаныя продкамі, што нашчадкі будуць ведаць, як жылі, як працавалі, як танчылі, пра што спявалі і апавядалі, пра што марылі людзі, якія некалі жылі на гэтай зямлі...

*Між Мінскам і Масквою
Ля бойкае дарогі
Радамі хат вясковых
Узнёсся пад аблокі
Духмяна-свежы мёду пах,
Што аж плыве за небакраем,
Што ўхутаў лесу плоскі дах,
Мядоцкім што завецца краем.*

Аўгіння Грук (в. Селішча, 2007 г.)

Гэтыя радкі прысвяціў нашай радзіме мясцовы паэт Аляксей Нінько.

Нам, навучэнцам Мётчанскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад – сярэдняй школы Барысаўскага раёна, пашчасціла нарадзіцца ў мясцінах, якія носяць паэтычную назву, – Мядоцкі край, Мядоцчына. Нам пашчасціла вучыцца ў школе з багатай і даўняй гісторыяй, у школе, дзе ўжо 25 гадоў існуе фальклорны гурт з прыгожай і сімвалічнай назвай «Берагіня», удзельнікам якога я з'яўляюся ўжо шэсць гадоў.

Аснова дзейнасці «Берагіні» – вывучэнне гісторыка-культурнай спадчыны і засваенне мастацкіх традыцый роднага краю. Абрадавыя і пазаабрадавыя песні, гуртавыя, парныя, парна-гуртавыя танцы, інструментальная музыка, народная проза – сотні самых разнастайных фальклорных узораў і іх варыянтаў адшуканыя і запісаныя ў вёсках Мядоцкага краю (а іх больш за 20!).

У гэтай працы раскажу пра адну з іх. Яна носіць пашыраную ў Беларусі назву – Селішча, і жыўць тут самыя звычайныя, на першы погляд, людзі. Але менавіта гэтая вёска стала для вучняў унікальнай, жыватворнай крыніцай гістарычных ведаў і фальклорнай творчасці.

Адбылося гэта ў першую чаргу дзякуючы Аўгінні Іванаўне Грук – жанчыне-легендзе Мядоцкага краю, жанчыне, добрая і ўдзячная памяць пра якую зберагаецца ўсімі пакаленнямі берагінцаў. Гэтая жанчына стварыла духоўны помнік сваёй роднай вёсцы, а яе жыццёвы подзвіг – прыклад вялікай выхавальчай сілы, прыклад нязломнасці духу, прыклад таго, як мастацтва ўзвышае і выратаўвае чалавека ў жыццёвых нягодах.

Нездарма ў этнагасцеўні (так называецца ў нашай школе пакой для заняткаў фальклорным мастацтвам) сярод партрэтаў вя-

домых вучоных, фалькларыстаў, дзеячаў беларускай культуры і мастацтва цэнтральнае месца займае партрэт звычайнай вясковай бабулі. Яна, Аўгіння Іванаўна Грук, 1914 г.нар., носіць мастацкіх традыцыяў, наш гонар, любоў і павага. Амаль 10 гадоў бабуля Аўгіння была нашай настаўніцай. Яна вучыла нас спяваць, танчыць, апавядаць. Вучыла нас любіць працу і людзей, любіць родную вёсачку як цэлы свет. Вучыла быць добрымі і старанымі, цярдлівымі і руплівымі, умелымі і вясёлымі. Да яе мы ішлі, каб пачуць гісторыю яе жыцця, каб падзівіцца яе мудрасці і таленту. Да яе прывозілі карэспандэнтаў газет і часопісаў, радыё і тэлебачання, каб пра бабулю Аўгінню ведала ўся Беларусь.

Вёска Селішча

*Мужанкай сплывалі касіны,
І зніч над пасёлкам палаў,
А ў танцы віхурным штолісы
Мядоцкая памяць жыла...*

Рака Мужанка, згаданая ў вершы Янкі Лайкова, паэта, які таксама нарадзіўся ў Мядоцкім краі, жывіцца рачулкамі і ручайкамі, што нясуць ёй сілу і моц. Адзін з гэтых ручайкоў мае даўнюю назву Альхоўка. Гэтая назва дазваляе нам сцвярджаць, што легенда пра ўзнікненне вёскі Селішча, запісаная сто гадоў таму Вацлавам Ластоўскім (яе можна прачытаць у кнізе «Бядоннае багацце: Апавяданні, легенды, казкі, аповесці»), належыць менавіта нашым Селішчам (Селішча, Селішчы – варыянты назвы вёскі, якімі карыстаюцца людзі ў неафіцыйных зносінах).

Згодна з легендай, непадалёк ракі Альхоўкі сярод непразнага лесу прышлы чалавек пабудаваў сабе жыллё, затым у яго з'явіліся суседзі, утварыліся сем'і – і пачалася жыццё вёскі Селішча, куды і вядзе

сцяжынка, пратапаная напразці праз поле і луг.

Да знаёмства з бабуляй Аўгінняй гэтая вёска была для нас такой жа, як дзясяткі, сотні, тысячы такіх жа вёсчак, што ў 1980-я г. атрымалі статус бесперспектыўных. Тут закрыліся пачатковая школа і фальчарскі пункт, калгас «Селішча» ўвайшоў у склад саўгаса «Мётча» як жывёлаводчая і паляводчая брыгада. Апошні з набыткаў сацыяльнай сферы – крама «Тавары паўсядзённага попыту», у 1990-я г. яна перастала працаваць і заняпала. Напаўразбураны будынак сумуе аб мінулым Селішча – вёсцы, якая заўсёды славілася працавітымі людзьмі, вялікімі сем'ямі, добрымі традыцыямі.

Гэтыя якасці засталіся ў большасці людзей, якія жыўць сёння тут, і пра гэта сведчаць з любоўю дагледжаныя, упрыгожаныя ліштвымі, абсаджаныя дрэвамі і кветкамі селіцкія хаты.

Легенды і паданні бабулі Аўгінні

Якраз насупраць таго месца, дзе ў 2008 г. адбыўся наш першы «канцэрт на вясковай вуліцы», разлягаецца балоцістая мясціна, дзе калісьці былі надзельныя зямлі. З гэтым месцам звязаная першая былічка, пачутая ад А. Грук, народжанай 27 верасня, на Узвіжанне.

Існуе павер'е, згодна з якім на Узвіжанне змеі (а самы распаўсюджаны паўзун у нашых мясцінах – вужака) збіраюцца ў клубкі і адпраўляюцца ў вырай. У гэты дзень з імі лепш не сустракацца. Нельга хадзіць у лес, нельга чапаць (апрацоўваць) зямлю.

І вось дзядуля Аўгінні Іванаўны, якую звалі тады Аўгінка, бо была яна ўзроччэ малая, надумаўся на Узвіжанне яраць зямлю пад азімыя. Бабуля сварылася, а ён не паслухаўся, пайшоў.

*Узараў і лёг на мяжы адпачыць.
І толькі заплюшчыў вочы, як нешта
Ізнікае, цхае шусь цераз яго – і ў
траву. Вуж! І чуе дзед голас:*

*– Ты дзесяць лет не будзеш нічога
відзець і гаварыць!*

*Толькі паспеў прыйсці дадому і
расказаць пра здарэнне, як аслеп
і анямёў. Дзесяць гадоў да самай
сваёй смерці ляжаў на печы, а
калі ўніку залазілі да яго, мацаў
рукамі па іх твары, каб пазнаць,
глядзіў Аўгінку па галоўцы і цяжка
ўздыхаў.*

З пакалення ў пакаленне пераходзіла ў Аўгіннінай сям'і яшчэ адно сямейнае паданне, што ўзнікла, калі зыходзіць з узросту яго герояў, у канцы XIX ст.

*Бабуля Аўгінні Іванаўны зайшла
замуж у сям'ю, дзе свёкар быў
чараўніком. Так казалі людзі. А
маладая нявестка не верыла, бо
быў свёкар чалавекам спакойным,
працавітым, да сямейнікаў паваж-
лівым. І яе ніколі злым словам не
ўкрыўдзіў. Але аднойчы здарылася
вось што.*

Геаграфічная даведка

Селішча – вёска ў Мётчанскім сельсавета Барысаўскага раёна. Знаходзіцца за 25 км на ўсход ад Барысава, за 12 км ад чыгуначнай станцыі Прыяміна па лініі Мінск – Орша, за 96 км ад Мінска. Рэльеф раўнінны, паўз вёску працякае рака Альхоўка. Транспартная сувязь ажыццяўляецца па дарозе Барысаў – Вяляцічы.

Гістарычная даведка

У складзе Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай вядомая з 1641 г. як вёска Паселле, 12 валокаў зямлі, уласнасць казны, у Вяляціцкім старостве Аршанскага павета ВКЛ.

У складзе Расійскай імперыі з 1793 г., у паўчыцёвым уладанні графа Тышкевіча.

У 1917 г. у вёсцы было 55 двароў, 393 жыхары; на хутары 7 двароў, 51 жыхар.

*Пасадзіла маладая гаспадыня
капусту. Кожнае каліца зямель-
кай прыціснула, вадзічкай з рэчкі
паліла. А ноччу хлопцы – свае,
дзэравенскія! – каб насаліць ча-
раўніку, павырэвалі расаду і ў
рабочак паклалі. Устала нявестка
раненька, каб паліць капусту, а ўся
расадачка логам ляжыць. Запла-
кала яна, пабегла ў хату, расказала
свёкру пра бяду. А той паслухаў ды
кажа: «Не плач! І паўдня не прой-
дзе – хто выраваў, той і пасадзе.
Выйдзі на вуліцу, паглядзі, што там
робіцца!».*

*Выйшла яна за вароты, чуе
шум нейкі, крык. Глядзіць, а гэныя
хлопцы па вуліцы на каленьках
паўзучы, а ў зубах – расада. На
грады прыпаўзілі, капусту ў ямкі
пасадзілі, а з калень устаць не
могучы. Просіцца: «Дзядзечка,
прасці нас, больш не будзем!».
А чараўнік махнуў рукою і кажа:
«Ладна, ідзіце, толькі больш не
грашыце!». Падняліся яны ды ўця-
каць. Во тады і ўзнала яна, што
свёкар і праўда чарадзея.*

Бабулі Аўгінні не стала 17 кастрычніка 2007 г. Але праз гады з удзячнасцю ўспамінаюць ужо дарослыя берагінцы яе цёплую, утульную, прыветлівую хату.

Хата бабулі Аўгінні – гэта цэлы свет эмоцыяў, пачуццяў, хараства і духоўнасці, які спасцігала хлопчыкі і дзяўчынкі праз зносіны з унікальнымі носьбітамі гістарычных ведаў і мастацкіх традыцыяў.

Ужо няма на гэтым свеце многіх з тых селішчанаў, да каго мы прыходзілі па навуку, што перадаваў нам не толькі свае мастацкія ўменні, але і дарыў дарагія сэрцу старадаўнія рэчы.

Галіна Сцяпаняўна Гайдук, 1931 г. нар., спявачка і рукадзельніца, падарыла ў этнагасцеўню самапрадку, Таццяна Канстанцінаўна Абрамовіч, 1922 г.нар. – лён, залеплены ў касу, Ніна Паўлаўна Палонік, 1932 г.нар. – вышываны настольнік.

*Аляксей КАВАЛЬЧУК,
в. Унтальянка, вучань 8 класа
Мётчанскай СШ Барысаўскага раёна*

(Працяг у наступным нумары)

Купалле ў нашым краі

Выхаваўчае мерапрыемства ў школьным лагера адпачынку для вучняў 1-га і 5-га класаў, якія займаліся ў навуцальным годзе па праграме агульнаадукацыйнай школы, па праграме для вучняў з цяжкасцямі ў навучанні, па праграме для вучняў з цяжкімі парашэннямі маўлення.

Мэта:

- пазнаёміць вучняў з вядомымі мясцовай культуры;
- пазнаёміць дзяцей з традыцыйнай сваяваннем Купалля на іх радзіме;
- развіваць у вучняў мову і лагічнае мысленне.

Падрыхтоўка да свята. Педагагі са сваімі выхаванцамі робяць з паперы гірлянды, збіраюць зёлкі, кветкі, галінкі, рыхтуюць макет вогнішча (з аначак і дрочкаў ружовага, чырвонага, жоўтага колераў), папараць-кветку (з фольгі і каларнай паперы), касцюмы для вядучага, дзядзькі Янака, цёткі Ані, дзядзькі Ірынкі і Алінка. Перад пачаткам свята вучні разам з выхавальнікамі агароджваюць галінкамі пляцоўку для правядзення свята, ставяць кошкі з кветкамі і зёлкамі, складаюць у куток вянкі і гірлянды.

Абсталаванне: кошкі з кветкамі і зёлкамі, скрыначка з папяровым ліхтарыкам, рознакаляровыя стужкі, гірлянды з папяровых кветак і матылькоў, папараць-кветка, макет вогнішча, папяровая галава кая і прылады для воза, нацыянальнае адзенне для вядучага, дзядзькі Янака, цёткі Ані, дзядзькі Ірынкі і Алінка, касцюм для ведзьмы, касцюм для вожыка, запіс гучання гармоніка, дудкі, бубна, трашчоткі.

Ход мерапрыемства
Дзядзька Янак (настаўнік фізкультуры). Усім добры дзень! Мы з цёткай Аняй і са сваімі пляменнікамі Ірынкай і Алінкай велмы заступавалі, таму і вырашылі, што сёння нам з вамі варта сустрацца. Думаю, што такая сустрэча на доўга застанеца не толькі ў нашай памяці, але і ў памяці ўсіх прысутных.

Цётка Аня (класны кіраўнік 1-га класа). Добры дзень! Мне прыемна вас усіх тут бачыць!

Унучка (вучаніца 1-га класа). Добры дзень, не толькі мае сяброўкі і сябры, але і ўсе прысутныя!

Унучка (вучаніца 5-га класа). Прывітанне, паважаныя дарослыя, хлопчыкі і дзядзькі!

Вядучы (кіраўнік школьнага музея). Чулі мы аб тым, што калісьці ў нашай мясцовасці існавала свята, якое насіла назву Купалле, але мы зусім пра яго нічога не ведаем. Добра было б, каб дзядзька Янак і цётка Аня расказалі нам пра яго, вядома, калі яны штосьці ведаюць.

Дзядзька Янак. Я з цёткай Аняй ведаю ўсё аб гэтым

свяце. Вы хочаце паслухаць? (адказы дзяцей) Добра, тады сядайце ў кружок і слухайце ўважліва. Пачынай ты, цётка Аня.

Цётка Аня. Вы ведаеце, што святы людзі адзначаюць у розныя поры года. Купалле святкавалася маімі бацькамі, маімі бабулямі і дзядулямі і іх бацькамі летам.

Дзядзька Янак. Ці ведаеце вы, які цяпер месяц? (адказы вучняў) Вось у гэтым месяцы людзі ў нашай мясцовасці і святкавалі Купалле.

Алінка. Толькі што дзядзька Янак сказаў усім нам, што гэтае свята яго бацькі, бабулі і дзядулі святкавалі ў ліпені. А цяпер у нас на двары ліпень. Дык давайце хутчэй пачынаць Купалле! Мне велмы хочацца паўдзельнічаць у ім.

Цётка Аня. Якая, Алінка, ты нецярыпливая! Перш чым пачынаць, спачатку трэба нам усе падрыхтаваць.

Ірынка. Цётка Аня, а мы ж усё даўно падрыхтавалі!

Цётка Аня. Добра, Ірынка, што ўсё даўно падрыхтавана. Тады, дзеткі, кветкі ды зёлкі нясіце сюды, каб усім паглядзець, што вы назбіралі. Дзеці прыносяць кошкі з кветкамі, зёлкамі.

Алінка. Што гэта, дзядзька Янак, за зелье? Якую назву яно мае? Цікава нам пра яго паслухаць! (дастае з кошкі зёлку на свой выбар).

Дзядзька Янак і цётка Аня паказваюць дзецям усе зёлкі, што знаходзяцца ў кошцы.

Цётка Аня. Зёлкі трэба засушыць. Калі ў халодны час застудзіцца, то імі тады лячыцца трэба, а з кветкаў дзядзькі і Ірынка са мной вянкі сплятуць (паказвае кветкі, з якіх трэба сплесці вянкі).

Дзядзька Янак. Ты, цётка Аня, з дзядзькамі вянкі пляці, а мы з хлопчыкамі нашу паляню прыбіраць пойдзем, каб на ёй было ўтульна і святочна.

Дзядзька Янак разам з хлопчыкамі развешваюць гірлянды і збіраюць для вогнішча галлэ. Пакуль дзеці занятыя, вядучы хавае на месцы вогнішча паміж галінаў макет вогнішча і накрывае яго аначкай, да якой прывязаная нітка.

Алінка. На нашай паляне стала прыгожа і ўтульна.

Дзядзька Янак. На Купалле маладыя хлопцы распальвалі вогнішча. У яго людзі кідалі старыя і непатрэбныя рэчы, якія мужчыны разам са сваімі сынамі прывозілі на кані.

Алінка. Дзядзька Янак, няжы мы васьці цяпер вогнішча запалім?

Дзядзька Янак. Вядома ж, Алінка, мы запалім яго. Аднак вогнішча будзе ў нас не сапраўдным. Яно стане чароўным. Калісьці мая бабуля

мне гаварыла, што запаліць чароўнае вогнішча зможа толькі чароўны ліхтарык. У мяне такога ліхтарыка няма. Аднак у майго сябра вожыка ён ёсць. Вось што, бабка: я пайду да знаёмага вожыка ды прывязу чароўны ліхтарык, а ты, цётка Аня, пакуль ім яшчэ пра Купалле раскажы.

Цётка Аня. Добра, дзядзька Янак, ідзі да свайго сябра, але толькі хутчэй да нас вяртайся. Як людзі запальваць вогнішча, то і пачынаюцца гульні, карагоды, песні. Усім весела. Аднак сюды раптам можа з'явіцца ведзьма, якая ўсім будзе перашкаджаць спяваць, праводзіць гульні і вадзіць карагоды.

Вядучы. Дзеці, а каго нагадае вам гэтая шкодна старая бабуля? (адказы дзяцей)

Гучыць музыка.

Ірынка. Гэта, здаецца, дзядзька Янак да нас вяртаецца! Бяжым хутчэй яго сустракаць!

Усе бягуць на сустрачку дзяду, які вядзе «каня». На калесах куфэрак. «Конь» прыкаецца. Ён тупае нагамі.

Дзядзька Янак. Паглядзіце, калі ласка, васьці сюды (дзядзька Янак звяртае ўвагу дзяцей на папяровую скрыначку). Паглядзіце, якая прыгожая скрыначка. Паспрабуйце здагадацца, што ў ёй? (выслухоўваюцца меркаванні дзяцей). Я прывёз ад лепшага свайго сябра вожыка чароўны ліхтарык. Аднак даставаць яго шчы не надыйшоў час. Таму мы скрыначку паставім пад дрэўца. Толькі глядзіце, дзеці, каб ведзьма яе не сцягнула.

Ведзьма (музычны кіраўнік) некалькі разоў спрабуе ўкрасці скрыначку, але дзеці заўважаюць яе і праганяюць прочь. Аднак ведзьме ўсё ж удаецца ўкрасці скрыначку. Калі высвятляецца, што скрыначкі няма, пачынаюцца пошукі, пад час якіх дзядзька Янак выклікае чароўным ліхтарыкам свайго сябра вожыка (вучань 5 класа) і той дапамагае знайсці скрыначку.

Дзядзька Янак. Шчыра дзякуем табе, вожык! (дзеці таксама дзякуюць вожыку. Той знікае)

Дзядзька Янак дастае ліхтарык і прапануе дзецям разам з ім сказаць наступныя словы:

Кіёк, дакраніся!

Вогнішча, запаліся!

Дакранушыся да вогнішча, дзядзька Янак непрыкметна торгае за нітку, аначка адлятае ўбок. Вогнішча «запальваецца». Музыка іграе, а дзеці разам з дарослымі водзяць карагод. Дзядзькі разам з цёткай Аняй ідуць па крузе і гавораць:

Сёння ў нас Купалле.

Да нас ідуць хлопчыкі,

Яны падарункі

ўсім нясуць.

Падыходзяць дзядзька Янак і хлопчыкі. У кожнага з іх па вяночку, а ў некаторых яшчэ жмутак зёлкаў. Дзядзька Янак аддае чаўночак цётцы Ані, а хлопчыкі надзяваюць вянкі дзядзькам. У адным з вянкоў срэбна-залатая (з фольгі) макавінка.

Цётка Аня. Цікава, у валасах якой дзядзькі макавінка?

Дзеці парамі ідуць па крузе. Разгледзеўшы, у каго вянчок з макавінкой, дзеці гавораць імя дзядзькі. Дзядзька Янак прапануе ёй выйсці ў круг і павесіць карагод. Дзядзька Янак выходзіць у круг. Яна пачынае танцаваць. Дзеці, ідуць па крузе, паўтараюць яе рухі. Калі музыка сціхае, дзядзькі здымаюць вянчкі і кідаюць іх на паляню (як маю далей). Хлопчыкі бягуць па аначкі, кожны стараецца першым узяць вянчок з макавінкой. Яны прыносяць вянкі і надзяваюць на галовы дзядзькам, з якімі стаялі ў пары. Усё паўтараецца 3 разы.

Цётка Аня. Цяпер я вам раскажу пра Папараць-кветку. Адзін раз на год у купальскую ноч яна зацвітае ў гушчары лесу. Той чалавек, які адшукае яе, стане шчаслівым. У гэтую ноч дрэвы і кветкі пачынаюць размаўляць чалавечай мовай і нават могуць пераходзіць з аднаго месца на іншае.

Алінка. А можа, хто-небудзь знайшоў папараць-кветку?

Цётка Аня. Я, Алінка, не ведаю гэтага.

Дзядзька Янак. Дзеці, а паспрабуйце гэтую кветку пашукаць цяпер.

Дзядзька Янак і цётка Аня вядуць школьнікаў на пошукі кветкі. Яны шукаюць пад дрэвамі і кустамі, сярод галля і кветак. У гэты час то там, то тут з'яўляецца ведзьма. Яна кілач за сабой дзяцей, абяцае ім паказаць самы кароткі шлях да кветкі, але яе дзеці ад сябе праганяюць.

Баба (класны кіраўнік 1-га класа). Паглядзіце навокал, як прыгожа, які хораша, колькі розных кветак ды зёлкаў мы бачым! Можа, хто з вас пра іх верш ведае?

Вучань з АПФР, 1 клас. Заўтра я павінна ўстаць Раненька з зарою:

Пойдзем зёлкі мы збіраць

Людзям на здароўе.

Вучань з АПФР, 5 клас. Палачыцца каб магілі

Сталыя і дзеці

Сокам роднае зямлі,

Што сабраны ў цвечце.

Вучань з АПФР, 5 клас. Каб адчулі ўсе душой,

Колькі сілы, моцы

У лясной і луговой

Беларускай зёлцы!

(Ніл Гілевіч) «Зёлкі»

Ірынка. Ты казалася, цётка Аня, што дрэвы і кветкі на Купалле размаўляюць мову людзей. Можа, яны і нам дапамогуць?

Цётка Аня. Вядома, што яны дапамогуць. Толькі трэба сказаць наступныя словы:

Дрэўцы ды галінкі,

Лесавыя сведкі!

Дзе знайсці сцяжынку

Да Папараць-кветкі?

Ірынка. Цётка Аня, а можа мы гэтыя словы паўтोरным усе разам, то тады кветкі і дрэвы хутчэй нам дапамогуць? (Цётка Аня згаджаецца. Дзеці паўтараюць словы).

Выбягае двое дзяцей. На галовах у іх шапачкі з штучных кветкаў.

Кветкі. Нам спадабаліся тыя вершы, што пра нас вы читалі. Таму мы пакажам вам дарожку, якую не ведае злая ведзьма.

Усе бяруцца за рукі і ланцужком ідуць за кветкамі. Пад дрэўцам яны бачаць кветку папараці, якую схваў вядучы, пакуль дзеці читалі вершы. Школьнікі разглядаюць яе.

Вядучы. За год папараць-кветка красуе ўсяго адну ноч. Давайце мы калі яе спачатку сфатаграфуемся. (Школьнікі становяцца каля кветкі, а вядучы фатаграфуе іх). Давайце яе яшчэ і намалюем, каб яна заўсёды цвіла ў вашых малюнках. У мяне ёсць з сабой папера і алёўкі (дастае маленькія мальберты і ўсё неабходнае з кошкі). Дома пакажае свае малюнкы бацькам, дзядулям і бабулям.

Пакуль дзеці занятыя, цётка Аня разам з дзядзькам Янакам ідуць да вогнішча і на паляны расцілаюць сурвэтку, на якія ставяць міскі з вярэнікамі, гарлачы з сокам. Яны рыхтуюць таксама ручнікі і вяду для мыцця рук. Дзядзька Янак вяртаецца да дзяцей і пачынае пасвістваць у свісцёлку. Вучні звяртаюць на яго ўвагу, а ў гэты момант вядучы хавае кветку.

Дзядзька Янак. Мая знаёмая птушачка гаворыць, што нам трэба хутчэй вяртацца. Развітайцеся ўжо з кветкай і пойдзем.

Дзеці заўважаюць, што кветка знікла.

Вядучы. Вось і адціла ў гэтым годзе Папараць-кветка. На наступнае лета яна зацвіце зноў, а мы пойдзем разам з вамі яе шукаць. Гэтая дзіўная кветка застанеца з намі на вашых малюнках і фотаздымках.

Усе ідуць да вогнішча. Цётка Аня запрашае пачаставацца.

Вядучы. Падыходзіць да канца нашае мерапрыемства. Шчыра дзякуем вам, дзядзька Янак, цётка Аня, Алінка і Ірынка! Вы нам велмы дапамаглі. Мы не толькі даведліся аб тым, як раней святкавалі Купалле, і самі прынялі ў ім удзел. Думаецца, што мы будзем яшчэ шмат разоў з вамі сустракацца. Дзядзька Янак, цётка Аня, Алінка і Ірынка запэўніваюць прысутных, што сустрачы з імі будуць працягвацца і далей.

Дзеці развітаюцца з цёткай Аняй, дзядзькам Янакам, Ірынкай і Алінкай (гучыць музыка).

Склаў Іван ЗАХАРЭВІЧ,
педагог, Зігердаўскі дзіцячы
сад-сярэдня школа,
Іўеўскі раён

Чэрвень

20 – Брухавецкі Іван Канстанцінавіч (1946, Хойніцкі р-н), журналіст, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

21 – Жылібер Жан Эмануэль (1741 – 1814), французскі і беларускі натураліст, хірург і анатам, заснавальнік першай у Беларусі медыцынскай акадэміі ў Гродне, акушэрскай і ветэрынарнай школ, батанічнага саду – 280 гадоў з дня нараджэння.

21 – Лабовіч Якаў Міхайлавіч (1946, Гомель – 2020), дзеяч цыркавога мастацтва, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Беларускага прафсаюза работнікаў культуры (2015) – 75 гадоў з дня нараджэння.

22 – Вялікая Айчынная вайна (1941 – 1945), вызваленчая вайна СССР супраць фашыскай Германіі і яе саюзнікаў, найважнейшая састаўная частка Другой сусветнай вайны – 80 гадоў з пачатку.

22 – Сярых Валяціна Васільеўна (1951, Бабруйск), кампазітар, аўтар апрацовак беларускіх народных песень для хору, музычных перадачаў на радыё – 70 гадоў з дня нараджэння.

26 – Куляшоў Уладзімір Аляксеевіч (1941 – 1999), артыст тэатра і кіно, народны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

26 – Рыбараў Валерыі Паўлавіч (1941), кінарэжысёр, сцэнарыст, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1990), прэміі імя Ю. Тарыча (1987) – 80 гадоў з дня нараджэння.

29 – Крук Пётр Савельевіч (1896, Вільня – 1968), скрыпач, заслужаны артыст Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

29 – Уладчыцкі Сяргей Фадзеевіч (1901 – 1960), рэжысёр, які пэўны час працаваў у Дзяржаўным акадэмічным рускім драматычным тэатры Беларусі, заслужаны артыст Літоўскай ССР – 120 гадоў з дня нараджэння.

30 – Растаргуеў Павел Андрэевіч (1881 – 1959), мовазнаўца, педагог, правадзейны член Інбелкульту – 140 гадоў з дня нараджэння.

30 – Ясініскі Рышард Здзіслававіч (1931, Баранавічы – 2005), кінарэжысёр-дакументаліст, сцэнарыст, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1974) і прэміі Міжнароднага кінафестывалю дакументальнага кіно (Францыя; 1973) – 90 гадоў з дня нараджэння.

Іголка і цярпенне

У Ружанскім палацавым комплексе роду Сапегай адкрылася персанальная выстава Святланы Несцевай «Іголкай, як пэндзлем».

Святлана Мікалаеўна нарадзілася ў Арлоўскай вобласці Расіі ў 1951 годзе. У 1980 годзе скончыла сельскагаспадарчы інстытут у Курску і практычна да самай пенсіі працавала па спецыяльнасці.

У 1986 годзе Святлана прыехала ў Беларусь да знаёмых у гасці, ёй тут вельмі спадабалася, і яна вырашыла застацца ў Пружане. Беларусь стала для яе другім домам. Цяпер Святлана Мікалаеўна жыве ў вёсцы Калядзіцы, мае свой дом, гаспадарку, агарод. Вельмі любіць жывёл. І ўсё паспявае рабіць.

У Беларусі Святлана Мікалаеўна працавала начальнікам Пружанскай раённай станцыі хімізацыі, галоўным аграномам

упраўлення сельскай гаспадаркі. Знаходзячыся на заслужаным адпачынку, яна вядзе актыўны лад жыцця – любіць танцаваць, шмат чытае, атрымлівае асалоду ад паэзіі.

Цяпер Святлана Мікалаеўна кіруе клубам «Нам года – не беда» пры Пружанскім Палацы культуры.

Вышыўкай Святлана Мікалаеўна займаецца з 1998 года. Захапленне з часам перарасло ў хобі – заняткаў для душы. Многіх сваіх сяб-

ровак таксама далучае да гэтага віду мастацтва. Самая першая вышытая праца майстрыхі – маленькая царква. З тых часоў Святлана Мікалаеўна палюбіла рукадзелле і аддае перавагу карцінам рэлігійнай тэматыкі.

Мастацтва вышыўкі існуе здаўна як спосаб упрыгожвання прадметаў адзення і побыту. Але з часам у рукадзеллі пачынаюць выкарыстоўваць для больш багатага дэкару шнур, аборку, скуру, мех, костку, дрэва, метал і іншыя падручныя матэрыялы. У Старажытнай Русі правобразам пацерак-бісеру стаў жэмчуг, якім расшывалі сукенкі, святочныя і галаўныя ўборы, шкатулкі, кашалькі і многае іншае. Прычым жэмчужыны, як рачныя, так і марскія, вельмі моцна маглі адрознівацца і па памеры, і па форме, і па адценнях. Гэта надавала вышыўцы асабліва вытанчанасці і арыгінальнасць. У IX–XII стагоддзях пачалі замяняць больш каштоўны жэмчуг бісерам. Ён быў і танней, і прасцей у вытворчасці, так што існавала магчымасць стварэння колераў, якіх няма сярод натуральных адценняў жэмчугу.

На выставе «Іголкай, як пэндзлем» прадстаўлена 25 працаў. Карціны вышытыя на тканіне ў тэхніках «крыж» і «бісер», і творы дзіўяць карпатлівасцю выканання. Гэты від творчасці патрабуе асабліва вышэйшых навыкаў, цярпення, спрыту і акуртанасці. Неабходнай умовай з'яўляюцца багатая фантазія і натхненне.

*Алена ПАЛЯШЧУК,
малодшы навуковы супрацоўнік
Ружанскага палацавага комплексу
роду Сапегай*

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

«**ПЧАЛА**» – помнік старажытнарускай перакладной літаратуры, зборнік павучальных выслоўяў і афарызмаў. Арыгінал складзены ў XI ст. манахам Антоніем на аснове зборніка выказванняў антычных аўтараў (складзенага ў V ст. Іаанам Ставейскім) і зборніка цытатаў хрысціянскіх пісьменнікаў (складзенага ў VII ст. Максімам Спавядальнікам). З грэчаскай мовы на старажытнаруску перакладзены ў канцы XII – пачатку XIII ст. Кампанаваны паводле хрысціянскага іерархічнага прынтцыпу: кожны раздзел (пра жыццёвую дабрачыннасць, дабро і зло, праўду і няпраўду, дружбу і любоў) уключаў спачатку вытрымкі з Новага, потым Старога Запаветаў, кароткія павучанні айцоў царквы і маральна-філасофскія сентэнцыі антычных філосафаў і пісьменнікаў.

Меў вялікую папулярнасць, часта цытаваўся старажытнарускімі пісьменнікамі, перапрацоўваўся і дапаўняўся выказваннямі з айчынных помнікаў, блізкіх яму паводле кампазіцыі.

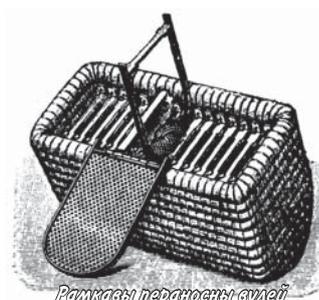
Шырока выкарыстоўваўся беларускімі пісьменнікамі і асветнікамі XIII – XVII стст. у публіцыстыцы і красамоўстве. Многія выказванні «Пчалы» ўвайшлі ў жывую мову і, відазмяніўшыся, сталі прыказкамі.

ПЧАЛЯРСТВА – адна са старажытных формаў гаспадарчай дзейнасці чалавека, заснаваная на развядзенні і гадаванні пчолаў дзеля атрымання мёду, воску і іншых прадуктаў жыццядзейнасці пчалінай сям'і: праполісу, матачнага малачка, яргі, пчалінага яду і пылку. У III ст. да н.э. – I ст. н.э. пасля пераходу да земляробства і наступнага развіцця

шматпрофільнай сельскай гаспадаркі пчялярства з ляснога промыслу трансфармавалася ў адну з галінаў жывёлагадоўлі (у наш час дапаможную).

Развілося з тэв. дзікага пчялярства, калі са знойдзенага пчалінага гнязда забіралі ўвесь мёд, а пчолаў папярэдне знішчалі агнём і дымам. Першай формай культурнага пчялярства было бортніцтва – развядзенне пчолаў у борах, прыстасаваных натуральных або адмыслова выдзёўбаных штучных дуплах у жывых дрэвах. Наступны

Рамкасы пераносны вулей

этап – калоднае пчялярства. Пачало развівацца са з'яўленнем у XVI ст. калоды, пераноснага неразборнага вулея. У канцы XVIII ст. яно выцесніла заняпае бортніцтва і амаль да канца XIX ст. было адзінай тэхналагічнай сістэмай утрымання пчолаў. У сярэдзіне XIX ст. калоду замяніў разборны вулей з рухомымі рамкамі, але канчатковы пераход да рамавага пчялярства зацягнуўся амаль на стагоддзе і завяршыўся толькі ў 1930-я гг.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)